

NODAVLAT TELEKANALLARDA AXBORIY JANRLAR O'ZGACHALIGI

Sevara Eshonqulova Otajon qizi
Berdaq nomidagi Qoraqalpoq Davlat Universiteti
Qoraqalpoq filologiyasi va jurnalistika fakulteti
3-bosqich talabasi

Annotatsiya: O'zbekistonda faoliyat ko'rsatayotgan xususiy telekanallarning axborot va yangilik tayyorlashda, ularni uzatishda va yetkazib berishdagi o'zgachaliklari haqida so'z yuritildi. Auditoriyani jalb qilishda foydalanilayotgan yangilik uzatishning yangicha formati va o'zaro raqobatga tayyor ko'rsatuvlar talqin etildi. Axboriy ko'rsatuvlarning saviyasi, ta'sir kuchi, shuningdek, material uzatishdagi kamchiliklari tanqidga tortildi.

Kalit so'zlar: MTRK, nodavlat, jurnalist, markaziy studia, millar, bu kun, zamon, auditoriya, yangilik

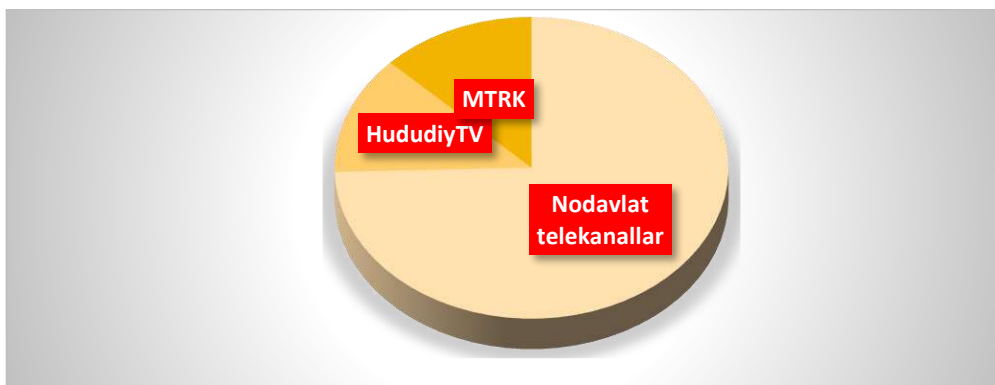
Kirish. Mustaqillikning dastlabki yillarida, zangori ekran tomoshabinlari uchun, barmoq bilan sanagulik davlat telekanallari faoliyat ko'rsatardi. O'zbekiston telekanali, Yoshlar telekanali va Sport telekanali o'z auditoriyasini, ixtisoslashuvidan kelib chiqqan holda, axboriy, tahliliy va rekreativ ko'rsatuvlari bilan ommaning e'tiboridan joy oldi. Efirga uzatilgan "Assalom O'zbekiston", "Davr", "Sport yangiliklari" kabi ko'rsatuvlar, axboriy janrdagi ko'rsatuvlar sirasiga kiradi.

Adabiyotlar tahlili va metodlar. Bugungi kunda, O'zbekistondagi television kanallar quyidagi uchta turkumga bo'linadi:

- O'zbekiston miliy teleradiokompaniyasi (MTRK) television kanallari (13ta)
- Hududiy television kanallar (12ta)
- Nodavlat television kanallar (47ta)

Yuqorida keltirib o'tilganidek, xususiy telekanallar yurtimiz miqyosida, keng faoliyat olib bormoqda. Ular efirga uzatayotgan materiallarining o'zgachaligi, rekreativligi, ko'rishlilik protsessi yuqoriligi va yosh chegarasi umumiy etib belgilangani boisdan ham, auditoriyasi keng, deya olamiz. Bugungi kunda faollik ko'rsatayotgan Sevimli TV, MY5, MTV, Zo'r TV kabi xususiy telekanallar, bir-biriga raqobatdosh telekanallar desak, mubolag'a bo'lmaydi. Sababi ularning formati, ko'rsatuvlarning qisman bir-biriga o'xshashligi, axboriy ko'rsatuvlarini barcha xususiy telekanallar, ayni bir vaqtda berishi ham, ularning raqobatga atyiyor ekanini ko'rsatadi.

O'zbekistonda faoliyat ko'rsatayotgan telekanallar diagrammasi:

12-noyabr 2014-yildan o'z faoliyatini boshlagan "Mening yurtim" nodavlat telekanali, shu yilning dekabr oyidan to'liq efirda namoyish etila boshlangan. Hozirgi kunda "Markaziy studiya", "Hashtag", "Like bos", "Yashirin kamera", "Muzqaymoq Party", "Hudud", "Diydor

shirin", "Xush ko'rdik", "Happy time", "Kinolife", "25-kadr", "E'tibor markazida" kabi ko'rsatuvlari xalq orasida mashhurlikka erishdi.

Sevimli TV- 2017-yil 1-aprel kuni Caravan TV nomi bilan o'z faoliyatini boshlagan. Nodavlat musiqiy-ko'ngilochar va ma'rifiy television kanal. Kanal o'z nomini Caravan TV dan Sevimli TV ga 2017-yil 1-dekabrda o'zgartirgan. Telekanalda: "Talant shou", "Olov pazanda", "Sevimli kun", "Ilk uchrashuv", "Oydin hayot", "Zamon" kabi ko'rsatuvlar efirga uzatiladi.

Milliy TV 2016-yil sentabr oyidan efirga chiqa boshladi. Qisqa muddat ichida Milliy TV O'zbekiston televideniesida yetakchi o'rinlardan birini egalladi. Efir vaqtining 70% o'zbek tilida, 30% rus tilidagi dasturlardan iborat. 2017-yil 1-yanvaridan kanal o'z ko'rsatuvlarini tunu-kun efirga uzatishni boshladi. Telekanalda: "Zarb", "Millar", "Shohshou", "Uchrashuvda", "Anbiyolar qissasi", "Millar postda" kabi ko'rsatuvlari, ommaga yaxshi taassurot qoldirishga muvaffaq bo'lgan.

Muhokama. Mening Yurtim 5 telekanalida efirga uzatiladigan "Markaziy studiya" informatsion shousi tahlili. Amirxon Umarov va Sarvar Bahodirovlar juftligida efirga uzatiladigan ushbu ko'rsatuvning ilk sonlaridayoq, auditoriya tomonidan iliq qarshilandi. Davlat va nodavlat telekanallarining informatsion ko'rsatuvlaridan farqli o'laroq, boshlovchilar tomonidan xabar va yangiliklarga shaxsiy fikr berilishi, o'zaro muhokama mavjudligi, har yangilik so'nggida munosabat bildira olishlari bilan, boshqa axboriy ko'rsatuvlardan farqlanadi. Ko'rsatuv xabar, yangilik, tahliliy va tanqidiy materiallarni qamrab olib, ochiq va tushunarli efirga uzatiladi. Unda fuqarolardan kelgan murojaatlarga ham o'rinli baho berilib, mas'ul xodimlar va tegishli mutasaddilar tomonidan javobgarlik biriktiriladi. Efirga uzatishning dastlabki yillarida, eng ko'p tomoshabinni qamrab olgan bu ko'rsatuv, 2019-yilda faol faoliyat olib borgan va xalq e'tirofiga sazovor bo'lgani munosib baholanib, "Oltin qalam" mukofoti bilan taqdirlandi. "Markaziy studiya" informatsion shousini, O'zbekistondagi eng birinchi axboriy shou sifatida ko'rsatish mumkin.

Sevimli TV da efirga uzatiladigan "Zamon" informatsion dasturi tahlili. Professional jurnalist va suxandonlarni qamrab olgan "Zamon" axboriy ko'rsatuvini, o'z zamonasining ijodkor hamnafaslari tushunadi, desak bo'ladi. Dildora Rustamova, Jahongir Olimov, Dilobar Kabulovalar kabi o'z sohasining mohir ustalari, auditoriyaning jamoatchilik fikrini shakllantirishda o'z hissalarini qo'shib kelmoqdalar. Boshlovchilar bir-birlarini tushungan holda, galma-galdan so'zlab, zerikish hissi yo'qolishi uchun, uzun matn o'qishmaydi. Xalq tilida aytganda "gapning indallosi"ga o'tib, qo'ya qolishadi. Axborot o'qish tempi barcha jurnalistlarda bir xil. Zamon informatsion dasturiga turli hududdagi "zamon" muxbirlari ham material yuborishadi. O'zbekistondagi o'n ikki viloyat va Qoraqalpog'iston Respublikasida ushbu ko'rsatuv uchun maxsus muxbirlar saralab olingan. Dasturning kirish qismida, kunning actual mavzulari va ayni efiirda berilishi rejalashtirilgan materiallardan, lavhalar beriladi.

Milliy TV da efirga uzatiladigan "Millar" informatsion shousi, bugungi kunda, O'zbekiston miqyosida eng ko'p muhokamalarga sabab bo'layotgan ko'rsatuvlardan biri, deya olamiz. Ayni pallada ekstremal voqea-hodisalarni qisman aktyorlik hissi bilan, kameraga yozib olib, uni xalqqa ayni voqeaning guvohi sifatida namoyish etishadi. Boshlovchi Dilmurod G'ofurov ishtirokida xavfli ko'priktan o'tishdan tortib, ko'lda oqib ketish jarayonigacha, real atmosfera bilan syomka qilinadi. Bunday axboriy ko'rsatuvlar, jahon standartlarida ham mavqe'ga ega bo'lib, "Millar" axboriy shousi yurtimizdagi eng birinchi ekstremal shou sifatida e'tirof etiladi. Uning boshqa axboriy ko'rsatuvlardan farqli, ko'rsatuv studiyadan efirga berilmaydi. Ya'ni jurnalist ishtiroki aks etgan sahnalar, ommaga havola qilinadi.

Xulosa. Yuqorida tadqiq etilgan har uchchala xususiy telekanallarda, aynan bir xil voqea-hodisaga asoslangan manba keltirilishi mumkin. Biroq, ularning axborot uzatish texnikasi va uslubi tubdan farq qiladi. "Markaziy studiya"da o'zining "men"ini ochiq ifodalay oladigan jurnalistlar faol ijod qilayotgan bo'lishsa, "zamon" informatsion dasturida

professionalalar ijod qilishadi. "Millar' ni axboriy ko'rsatuv deyishdan ko'ra, tahliliy dastur deyish, ko'proq munosib bo'lardi. Chunki, unda jurnalist voqeani kadrqa olayotgan reportyor kabi harakatda bo'ladi. Ammo reportyordan farqli ravishda, u ayni voqealarning kechikkan guvohi sifatida ishtirok etadi. Yuqorida nomi tilga olingan nodavlat telekanallarning axboriy ko'rsatuvlari jonli efirda, bir vaqtda berilishi ham, ularning raqobatdan qo'rqmasligini, auditoriyasini yetarlicha o'ziga qarata olishiga ishonchini ko'rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

1. Jurnalistika. Ixtisoslashgan Jurnalistika
2. <https://uz.m.wikipedia.org>
3. <https://tavsiyalar.uz>
4. ukessays.com
5. vocal.media.com
6. liberties.eu
8. ethics.journalists.org
9. study.corgi.com